

SPERREFRIST SØNDAG 1. MAI
1983 KL. 1300.

Norsk sikkerhetspolitikk. 1.mai-tale 1983 i Jevnaker Høyre.

Norske politiske myndigheters samlede bestrebelser har det almene siktepunkt å skape en rimelig, økonomisk og sosial, livsstandard for alle befolkningsgrupper i et demokratisk norsk samfunn, med en maksimal ytre handlefrihet. Det blir så utenrikspolitikken generelle oppgave å sikre denne ytre handlefrihet ved å ivareta Norges interesser overfor andre land. Og innen denne ramme blir det så den mer spesielle oppgave for norsk sikkerhetspolitikk å trygge landets fred, dets sikkerhet og nasjonale uavhengighet. Som følge herav

2.

må sikkerhetspolitiske hensyn i siste instans slå igjennom overfor andre argumenter ved utformingen av Regjeringens vedtak på de enkelte felter.

Norske sikkerhetspolitiske oppgaver i denne forstand er imidlertid ikke begrenset til rent fysisk å trygge Norges selvstendighet og integritet. Disse oppgaver omfatter også vårt lands mer generelle bestrebelser i internasjonal sammenheng for å bidra til å skape forutsetninger for en tryggere verden gjennom bileggelse av konflikter, gjennom avspenningstiltak og rustningskontroll og gjennom tiltak for å fjerne sosial uro og økonomisk nød. Derfor blir også Norges innsats i mellomfolkelige organisasjoner, herunder i De Forente Nasjoner, et ledd i det vi kan kalle vår ytre sikkerhetspolitikk i videste forstand.

Men sikkerhetspolitikken er ikke bare en del av utenrikspolitikken. Sikkerhetspolitikken har også en intern, en norsk side. Denne side av sikkerhetspolitikken må ha som sin forutsetning at det finnes et nasjonalt grunnlag eller s.k. infrastruktur. Jeg tenker ikke her bare på veier, festninger og flyplasser. Av like stor betydning i denne sammenheng er det at vi har ordnede og harmoniske, politiske og sosiale, forhold som gir mulighet for å sikre en god forsvarsvilje, og at vi har økonomiske forhold som gir grunnlag for å sikre en god forsvarsevne. Når jeg snakker om dette nasjonale grunnlag eller infrastruktur tenker jeg konkret bl.a. på bonden som bidrar til vår matvareberedskap og jeg tenker på fiskeren som gjennom sitt

yrke og sin bosetting også utgjør en faktisk og fysisk forutsetning for å hevde vår suverenitet særlig i de nordligste områder av vårt land. Derfor blir f.eks. fiskeriene sett i denne sammenheng noe mer enn den ene prosent som er deres bidrag til nasjonalproduktet. Og derfor kan ikke vi f.eks. føre en distriktspolitikk som leder til avfolking av Nord-Norge slik svenskene kunne tillate seg med Norrland. Derfor blir norsk distriktspolitikk en del av norsk sikkerhetspolitikk i videste forstand. Dette er egentlig selvsagte ting, om enn sjelden påaktet i debatten. Jeg har derfor villet henviser til at sikkerhetspolitikken også har denne interne side eller dimensjon.

Sikkerhetspolitikken er således ikke bare kuler

og raketter; sikkerhetspolitikken er en del av hver enkelt nordmanns hverdag. Sikkerhetspolitikken er derfor noe som ikke må overlates til ekspertene eller politikerne. I den sikkerhetspolitiske diskusjon bør vi derfor alle ta aktiv del.

x x x x x x x x x x x

Vår sikkerhetspolitiske stilling er i høy grad blitt preget av en geografisk beliggenhet som militært sett opphørte å være et utkantstrøk lenge før vi egentlig ble klar over det i norsk politikk. Dette er blitt et stadig mer påtrengende faktum. De korteste luftveier og rakettbaner mellom supermaktene går over norsk område. Samtidig har havområdene utenfor Norges kyst fått sentral betydning for de samme land. Utviklingen har således understreket Norges utsatte stilling, og

samtidig understreket at Norges sikkerhetspolitiske stilling er avhengig av det verdensomfattende balanseforhold mellom de to supermaktene - De Forente Stater og Sovjetunionen - den ene vår allierte, - den annen vår nabo. Men dette innebærer også at enhver reell avspenning i forholdet Øst-Vest, og spesielt mellom de to supermakter, er av grunnleggende positiv betydning for oss.

NATO står i dag overfor en reell og voksende militær trussel. Sovjetunionen ser tydeligvis sin militære styrke som vesentlig for å understreke sin stilling som verdensmakt og som en viktig faktor for å fremme egne, politiske mål. Selv om den sovjetiske opprustning i Nord fortsatt sikkert bør sees først og fremst i et

verdensperspektiv, endrer ikke dette det faktum at oppbyggingen finner sted nær våre grenser og i et område der viktige tosidige forhandlingsspørsmål ennå ikke har fått sin løsning.

I denne situasjon fremstår vårt medlemskap i NATO som viktigere og mer vel begrunnet enn noensinne. I denne situasjon er det samtidig like viktig å understreke at vår sikkerhetspolitikk ligger fast i hele sin bredde og at vi hverken har planer om, eller er utsatt for press i retning av, å endre det nuværende mønster. Men nettopp fordi dette er situasjonen, er det også så viktig at vi oppfyller våre egne norske forutsetninger for å gjøre denne politikk fullt tillitsvekkende og troverdig i alle retninger. Dette tilsier spesielt at vårt

norske forsvar gis de midler og de bevilgninger som kreves for å sette det i stand til å utføre sin del av oppgaven i en gitt situasjon. Det er det norske forsvar som vil ha hovedansvaret for å verge vårt land i en krigssituasjon, og jeg tror det ville være en stor fordel om den sikkerhetspolitiske debatt i større grad kunne konsentrere seg om dette helt sentrale spørsmål. Sammen med dette nasjonale forsvar har vi basert vår sikkerhetspolitikk på mottak av alliert hjelp i en krisesituasjon. Men for å kunne gjøre slik hjelp troverdig, dvs. for å gjøre det praktisk mulig å kunne få og nyttiggjøre seg slik hjelp utenfra, må de nødvendige planer og forberedelser være gjort. Derfor må allierte soldater trene i Norge, derfor må det legges opp lagre av allierte forsyninger og tyngre utstyr allerede i

fredstid. Denne lagring inkluderer ikke kjernefysiske våpen. Jo bedre vi er forberedt, desto større reelle sjanser har vi for å få hjelp når det måtte trenge. Når det fra sovjetisk side har vært antydnet at denne forhåndslagring innebærer en uthuling av basepolitikken, er dette ikke riktig. Slik forhåndslagring i Norge er tvert om en forutsetning for å opprettholde den politikk at det ikke skal være fremmede militære baser på norsk jord i fredstid. Uten tilsagn om alliert hjelp i en krisesituasjon kombinert med lagring av alliert utstyr allerede i fredstid, måtte vi ha gjennomført langt mer omfattende og kostbarere forsvarstiltak enn tilfellet er i dag. Et norsk forsvar utenom NATO ville blitt langt dyrere og langt dårligere.

x x x x x x x x x x x x

10.

Vi bygger vårt forsvar på to hovedpillarer - sikkerhet og avspenning. På grunnlag av den trygghet som NATO-medlemskapet gir oss, deltar Regjeringen aktivt i arbeidet for avspenning, rustningskontroll og nedrustning. Dette skjer både gjennom De Forente Nasjoner, gjennom Den Europeiske Sikkerhetskonferanse og innen NATO. Således deltar Regjeringen gjennom NATO medlemskapet i utformingen av de forskjellige vestlige forslag for reduksjon av rustningene i Europa. Det gjelder også for de rakettforhandlinger som nu pågår i Geneve og som er blitt et meget viktig debatt-tema også i vårt land.

La meg si noen ord om bakgrunnen:

Efterat Sovjetunionen først hadde oppnådd overvekt over Vesten når det gjelder s.k. konvensjonelle

våpen og derefter også noenlunde likevekt med USA når det gjelder strategiske atomvåpen, dvs. slike atomvåpen som kan nå mål i USA fra Sovjet, satte russerne i 1977 i gang med en utbygging og utplassering av nye atomvåpen som kan nå hele Vest-Europa. Det gjelder de s.k. SS 20-rakettene, som hver har tre stridshoder og som har en rekkevidde på 5.000 km. Disse våpen har høy hastighet og kan nå mål også i vårt land i løpet av minutter. NATO har ikke tilsvarende våpen. Denne utbygging skapte en naturlig frykt i Vest-Europa for at våpnene kunne bli brukt til forsøk på militær eller politisk utpressing. Derfor vedtok NATO i desember 1979 at man ville stille Sovjet overfor et valg: enten måtte russerne fjerne sine langtrekkende raketter, som i mellomtiden var kom-

met opp i et antall på 140, eller så måtte de godta at Vesten skaffet seg tilsvarende våpen. Men er ikke dette å sette Sovjet under press, og tror man et slikt press vil virke? Vi vet naturligvis ikke noe helt sikkert svar på dette, men vi er iallfall helt overbevist om at Sovjet ikke er villig til å redusere sine atomvåpenlagre, med mindre de finner at dette er i deres egen interesse. Og vi er helt sikre på at Sovjet er meget interessert i å unngå nye vestlige våpen. Samtidig har russerne satt i gang en kraftig kampanje for å påvirke den vestlige opinion til å si nei til nye ^{vestlige} våpen uansett om russerne beholder sine raketter.

Efter NATOs vedtak i 1979, som fant sted med regjeringen Nordlis tilslutning, har dessverre Arbeider-

partiet gradvis tatt skritt som i realiteten betyr at man har fjernet seg fra dette vedtak. Partiet sier selv at dette er fordi situasjonen er endret. Men den eneste forandring siden 1979, iallfall utenfor landets grenser, er at det russiske rakettarsenal er øket fra 140 til 350. Truslen mot Vesten er dermed økt tilsvarende. Mer enn før skulle derfor situasjonen tilsi at man konsentrerte seg om å kreve en reduksjon i de sovjetiske våpen. Det er jo de som truer oss og ikke de tilsvarende amerikanske våpen, som ikke finnes i Europa. Det er i det hele nokså fantastisk at det i vår debatt ofte kommer frem en sterkere kritikk av de vestlige våpen som i dag ikke finnes, enn av de sovjetiske raketter som har truet oss i 6 år og som kan nå oss på omtrent like mange

minutter. De stadige opprop vi ser ^{fra ulike bevegelser} jo hovedsakelig rettet mot eventuelle vestlige våpen, mens lite eller intet sies om de russiske. Og dette propaganderes av folk som hevder at de er imot alle atomvåpen. De burde forstå at resultatet av deres kampanje kan bli det stikk motsatte av det de ønsker, nemlig at det samlede antall atomvåpen i Europa etterhvert blir vesentlig øket. Og det kan jo ikke være meningen.

Fra amerikansk side foreslo man først at russerne skulle fjerne alle sine nye raketter. Til gjengjeld skulle NATO la være å anskaffe nye atomvåpen. En slik løsning - den s.k. 0-løsning, ville vært den beste siden den ville vært enkel å kontrollere, den ville betydd en virkelig nedrustning på begge sider og den ville

skapt en likevekt mellom Øst og Vest. Forslaget ble avvist av Sovjet med tilslutning av deler av venstresiden. Amerikanerne foreslo derefter en mellømløsning som ville tillate at Sovjet fikk beholde et antall av sine raketter, mens amerikanerne anskaffet tilsvarende. Dette er imidlertid blitt avvist med enda større forakt.

Arbeiderpartiets rakettinnstilling ble avgitt mellom disse to forslag. Innstillingen var en skuffelse for oss fordi den etter vårt syn fjerner partiet fra NATO-vedtaket av 1979 på flere punkter og dermed svekker mulighetene for at forhandlingene i Geneve kan lykkes. Partiet foreslår å fryse fast atomlagrene på begge sider på det nuværende nivå. Vi mener dette er galt fordi det vil bety fastfrysing av den sovjetiske overmakt, mens det

vi må kreve er likevekt av færrest mulige styrker. Partiet 16.
foreslår videre at man skal stanse de nuværende forbedelsesarbeider for eventuell installering av nye vestlige våpen. Vi mener dette er meget galt fordi ^{disse}forberedelsene er det viktigste ytre tegn til Sovjet på at NATO mener alvor og faktisk vil være rede til å skaffe seg nye våpen om nødvendig. Arbeiderpartiet vil også gå imot at Vesten eventuelt begynner en modernisering av sine våpen sålenge forhandlingene pågår i Geneve. Vi mener at en slik holdning er særdeles gal fordi den kan oppmuntre Sovjet til å trekke forhandlingene i langdrag og benytte mellomtiden til ytterligere å øke sine våpenlagre. Sovjet fortsetter jo stadig sin anskaffelse av nye raketter.

Alt i alt mener vi således at Arbeiderpartiets

holdning i rakettinnstillingen er beklagelig fordi den fører til at det skapes uklarheter eller misforståelser, eller endog forventninger, på østlig side med hensyn til partiets endelige stillingstagen i denne sak. Det vedtak som ble fattet på Arbeiderpartiets landsmøte forrige helg er ikke egnet til å berolige i så måte, snarere tvertom. Det er helt tydelig at ønsket om å søke å unngå en åpen splittelse i partiet har hatt sin pris. Landsmøtets vedtak må være spesielt sørgelig for partiets store moderate fløy som viste kompromissvilje i arbeidet med rakettinnstillingen og som sikkert hadde sin porsjon sjelekval i den forbindelse.

Men det som skjedde på landsmøtet er sørgelig også i en bredere, nasjonal sammenheng, fordi det har

svekket den tradisjonelle brede enighet i Stortinget i sentrale sikkerhetspolitiske spørsmål. Denne situasjon gir grunn til ettertanke. Vi forbeholder oss rett til å kritisere Arbeiderpartiet fordi det ikke lenger slutter opp om NATOs dobbeltvedtak av 1979 og ikke lenger forlanger balanse mellom Øst og Vest. På den annen side kan ingen være tjent med å hevde at Arbeiderpartiet skulle være en sikkerhetsrisiko eller er en fare for samarbeidet i NATO. Vi bør heller nå bruke våre krefter til å forsøke å overbevise partiet om at det tar grundig feil i sin politikk og at det alvorlig bør revurdere sin nuværende holdning i nasjonens felles interesse, slik at det igjen kommer på linje med Alliansens omforente syn. Det er aldri noen skam å snu mens det ennå er tid.

I debatten søker den såkalte fredsbevegelse å fremstille det slik at det er den som representerer all forstand og fornuft, mens NATOs linje betyr ny opprustning. Det er selvsagt det motsatte som er tilfellet. Vi har hatt fred i vår del av verden i den tid NATO har trygget vår sikkerhet. Samtidig respekterer vi naturligvis dem som under truslen fra atomvåpnene, ser veien til fred gjennom ensidig nedrustning. Men Regjeringen tror ikke at en slik grunnleggende endring i etterkrigstidens norske sikkerhetspolitikk som dette ville representere, ville være en forsvarlig og realistisk fremgangsmåte for å sikre freden. Fred kan bare sikres gjennom en likevekt og balanse mellom Øst og Vest på et lavest mulig styrkenivå. Vi er overbevist om at det beste bidrag vi fra

20.

norsk side nu kan yte i arbeidet for rustningskontroll og nedrustning, er solidarisk oppslutning om det vestlige forhandlingsopplegg i Geneve. Det er bare en slik felles vestlig holdning på dette grunnlag som kan overbevise Sovjet om at det nu må gi innrømmelser i forhandlingene. Dette bør også bli Arbeiderpartiets politiske linje i dette avgjørende spørsmål for Norges og Europas fremtid.

De siste dagers begivenheter gir også grunn til atskillig ettertanke. Etterat en sovjetisk ubåt gikk på grunn langt inne i Karlskronas skjærgård i forfjor høst, lovet russerne bot og bedring. Men hva skjer? I stedet for å gå sakte i farvannet, har russerne tvertom trappet opp sin ulovlige virksomhet. Denne sovjetiske oppførsel vitner om en utrolig arroganse og hensynsløshet overfor et mindre naboland. Denne oppførsel gir oss en illutrasjon av verdien av erklæringer fra det hold. Jeg tenker ikke minst på verdien av eventuelle russiske forsikringer om å respektere en nordisk atomvåpenfri sone. Men selv om overgrepene i svenske farvann er meget grove, gir de ingen foranledning til å svekke arbeidet for avspenning og fred. Tvertom understreker hen-

delsene nettopp behovet for rustningskontroll og 22.
gjensidig nedrustning. Men de understreker også behovet for en utbygging av det norske forsvar i samsvar med Regjeringens forslag. Endelig understreker hendelsene vår utsatte stilling og dermed betydningen av vår deltakelse i den vestlige forsvarsallianse.